

Znak sprawy: GUS-ST05.573.1.2021
Znak pisma: GUS-ST05.573.1.2021.161

Warszawa, dn. 22.03.2021 r.

**Pani
Magdalena Kuruś**

**Dyrektor Zespołu
do spraw Równego Traktowania**
Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich

Szanowna Pani Dyrektor,

W odpowiedzi na Pani pismo z dnia 3 marca 2021 r., znak: XI.815.13.2021.MW w sprawie dostępności metod spisowych w Narodowym Spisie Powszechnym Ludności i Mieszkań w 2021 r. (dalej: NSP 2021) dla osób z różnymi niepełnosprawnościami, wyjaśniam jak niżej.

W celu uzyskania kompletności danych w spisie powszechnym, służby statystyki publicznej przygotowały liczne rozwiązania, umożliwiające pełne ich zebranie, w tym zapewnienie wszystkim obywatelom dostępu do różnych metod spisowych. W myśl ustawy z 19 lipca 2019 r. o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, mamy na uwadze osoby, które ze względu na swoje cechy albo okoliczności, w których się znajdują, muszą podjąć dodatkowe działania w celu przewycięzenia barier uniemożliwiających lub utrudniających im udział w różnych sferach życia na równi z innymi osobami.

Odnosząc się do potrzeb tych respondentów, w tym osób starszych i niepełnosprawnych, w operacje osób, mieszkań i budynków do NSP 2021 dodane zostały specjalne oznaczenia, które pozwalają zdiagnozować różne sytuacje w obrębie mieszkań i osób, np. czy mieszkanie jest zamieszkiwane przez osoby starsze (70 lat i więcej), osoby z niepełnosprawnościami itp. Dzięki tym informacjom służby statystyczne będą mogły podejmować decyzje, w jaki sposób osoby z różnymi niepełnosprawnościami lub wykluczone cyfrowo (np. z powodu braku Internetu, zasięgu sieci, numeru telefonu) wesprzeć w wypełnieniu obowiązku spisowego. Zgodnie z założeniami organizacyjnymi, metodami uzupełniającymi realizację spisu będzie wywiad z rachmistrzem w formie wywiadu telefonicznego lub bezpośredniego (z zachowaniem reżimu sanitarnego). Oznacza to, że w przypadku osób, które nie będą mogły dokonać samospisu, zbieranie danych będzie realizowane za pośrednictwem rachmistrzów spisowych. Przyjęte rozwiązania pozwolą elastycznie zarządzać informacją o respondentach oraz ich możliwościach samodzielnego spisania, a co za tym idzie określać, które osoby powinny być obsłużone telefonicznie w pierwszej kolejności, a które będą wymagały kontaktu bezpośredniego (m.in. z uwagi na stan zdrowia, czy zaawansowany wiek). Dla osób z niepełnosprawnościami ruchowymi oraz osób z wadami wzroku przewidziane zostało także wsparcie w postaci infolinii spisowej, gdzie funkcjonować będzie kanał przeznaczony do spisu na żądanie przez telefon.

Strona internetowa dedykowana spisowi powszechnemu posiada deklarację dostępności (<https://spis.gov.pl/deklaracja-dostepnosci/>). Publikowane na niej treści są w trakcie dostosowywania do wymogów ustawy z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych. Obecnie trwają testy zgodności ze standardem WCAG 2.12.1. w zakresie jej dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, w tym głuchych i niewidomych. Strona została zaprojektowana tak, aby umożliwić korzystanie z niej jak najszerzej grupie użytkowników, niezależnie od używanej technologii, oprogramowania lub posiadanej dysfunkcji. Obsługa jest możliwa zarówno przy pomocy klawiatury, jak i myszki. Serwisy są wyposażone w mechanizmy ułatwiające przeglądanie treści przez osoby niedowidzące (zmiana wielkości czcionki, zmiana kontrastu), nie posiadają skrótów klawiaturowych, które mogłyby wchodzić w konflikt z technologiami asystującymi (np. programami czytającymi), czy systemem lub aplikacjami użytkowników. Przy umieszczaniu plików na stronie podawany jest ich format oraz wielkość, a materiały graficzne są opatrzone tekstami alternatywnymi.

Jak Pani wspomniała, w NSP 2021 jako obowiązkową metodę spisu przyjęto samospis internetowy. Należy tu zaznaczyć, że przygotowana do tego interaktywna aplikacja formularzowa, która będzie dostępna na stronie <https://spis.gov.pl/> od 1 kwietnia br., jest zgodna z ustawą o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych i jest dostosowana do standardu opublikowanego przez międzynarodową organizację W3C (World Wide Web Consortium) określającego wymagania Web Content Accessibility Guidelines (WCAG 2.1.), aby mogły z niej skorzystać osoby z różnymi niepełnosprawnościami. Co ważne, pytania spisowe zawarte w formularzu będą przetłumaczone na Polski Język Migowy (dalej: PJM) i w takiej formie opublikowane zostaną na stronie spisowej NSP 2021, zatem możliwość samospisu będą miały również osoby głuche i niedosłyszające.

Dodatkowo treść pytań w formularzu spisowym została uproszczona (brak pytań o złożonej strukturze składni), a zawartość merytoryczna została skonsultowana z Komisją Metodologiczną, tak aby była zrozumiała i czytelna dla wszystkich odbiorców. Pytania opatrzone są tzw. „helpami” zaznaczonymi literką „i”, w których wyjaśnione są pojęcia. Treść aplikacji do spisu będzie przetłumaczona na 3 języki obce (ukraiński, rosyjski i angielski), aby wyjść na przeciwko oczekiwaniom respondentów nieposługujących się językiem polskim.

Osoby, które nie posiadają warunków techniczno-materialnych lub dostępu do Internetu będą mogły skorzystać bezpłatnie z pomieszczeń spisowych wyposażonych w sprzęt komputerowy z odpowiednim oprogramowaniem, w najbliższym urzędzie gminy, miasta lub urzędzie statystycznym, gdzie powinien być zapewniony swobodny dostęp (architektoniczny i komunikacyjny) oraz obsługa i pomoc w samospisie dla osób z różnymi niepełnosprawnościami. W przypadku osób głuchych, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się, będzie możliwość wystąpienia do danego urzędu z wnioskiem o wsparcie na 3 dni przed planowaną wizytą. Wówczas zapewniona zostanie pomoc tłumacza języka migowego. W świetle tej ustawy jednostki statystyki publicznej realizują obsługę osób niesłyszących nie tylko w zakresie spisania się, ale również w zakresie komunikowania NSP 2021. W związku z powyższym, będzie także możliwość umówienia się w ten sposób na spotkanie w urzędzie, w celu uzyskania informacji na temat spisu powszechnego. Na tych samych zasadach będą obsługiwane także osoby niewidzące.

Poza standardową obsługą osób niesłyszących, wynikającą z zapisów ustawowych, służby statystyki publicznej przygotowują inne usprawnienia. Na stronie internetowej urzędu będzie zamieszczony formularz „Zamów wizytę z tłumaczem migowym”, gdzie osoba zainteresowana będzie mogła wskazać formę oczekiwanej wizyty (on-line lub na miejscu w GUS/US), a także dogodny dla siebie termin. Jest to nowe rozwiązanie, które dotychczas nie było wdrożone na stronach służb statystycznych, wcześniej zgłoszenia były przyjmowane mailowo. Na portalu informacyjnym GUS oraz stronie spisowej zostanie udostępniona formuła umożliwiająca szybki kontakt poprzez „Pytanie do GUS”, gdzie respondenci będą mogli poruszać kwestie i zgłaszać potrzeby w ramach NSP 2021. Rozwiązanie jest szczególnie dogodne dla osób z niepełnosprawnością ruchową oraz dla osób głuchych i niedosłyszających, które mogą zawnieść potrzebę bezpośredniej obsługi w zakresie dokonania spisu.

Pragnę poinformować również, że podjęliśmy współpracę z Polskim Związkiem Głuchych, mającą na celu wprowadzenie kolejnych udogodnień w zakresie obsługi osób niesłyszących, m.in. rozpoznajemy możliwość zaangażowania osób posługujących się językiem migowym jako dodatkowej grupy rachmistrzów spisowych w każdym województwie oraz utworzenia wideo-linii z tłumaczem w PJM.

Z myślą o osobach z niepełnosprawnościami, również w ramach kampanii promocyjnej NSP 2021 przygotowane zostały różnorodne rozwiązania. Na stronie: <https://spis.gov.pl/> dostępny jest spot opatrzony tłumaczeniem na język migowy, opracowano ulotki dostępne w wersji dla osób niedowidzących i posługujących się alfabetem Braille'a oraz spoty telewizyjne z audio deskrypcją i napisami. Dodatkowo na stronie spisu oraz w mediach społecznościowych statystyki publicznej i innych miejscach kontaktu z osobami ze szczególnymi potrzebami zostanie udostępniony film instruktażowy dotyczący samospisu, opatrzony audio deskrypcją, napisami oraz tłumaczeniem na język migowy.

Główny Urząd Statystyczny

Aleja Niepodległości 208, 00-925 Warszawa
tel. +48 22 608 30 00
spis@stat.gov.pl
spis.gov.pl

Chciałbym dodać, że zagadnienia dotyczące niepełnosprawności stanowią integralną część zakresu informacyjnego polskich spisów ludności, dlatego tematyka ta będzie zawarta również w narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkańców w 2021 r. (dalej: NSP 2021). Celem jest rozpoznanie skali i rozmiarów niepełnosprawności ludności Polski na możliwie najniższym poziomie podziału terytorialnego i ustalenie pełnej struktury osób niepełnosprawnych, zarówno tych, które posiadają prawne orzeczenie o niepełnosprawności, jak i tych deklarujących posiadanie ograniczeń sprawności bez potwierdzenia prawnego. Problematyka niepełnosprawności będzie uwzględniała m.in. dane na temat stopnia niepełnosprawności i posiadanego ograniczenia w wypełnianiu codziennych czynności, w tym o chorobach i schorzeniach. Zostaną zebrane dane o różnych kategoriach schorzeń, w tym grupa z uszkodzeniami i chorobami narządu słuchu, obejmująca osoby głuche, niedosłyszące oraz z innymi niepełnosprawnościami słuchowymi. W interaktywnej aplikacji formularzowej służącej do przeprowadzenia spisu zostało zawarte pytanie: *"Jakim językiem(ami) zazwyczaj posługujesz się Pan(i) w domu?"*. Osoby z głębokim uszkodzeniem słuchu, głuche lub niedosłyszące oraz osoby mieszkające z nimi będą miały możliwość wskazania pozycji ze słownika brzmiącej „polski język migowy”, które pozwoli oszacować ilu obywateli komunikuje się w tym języku.

Podkreślam, że zbierane podczas spisu dane odnoszące się do posiadanych ograniczeń w codziennym funkcjonowaniu, będą gromadzone na zasadzie dobrowolności. Podejście takie uwarunkowane jest przede wszystkim zapisami art. 51 Konstytucji RP, które nie dopuszczają pozyskiwania informacji o stanie zdrowia (w tym o niepełnosprawności) na zasadzie obowiązku. Zbieranie informacji tym zakresie, odbywać się będzie w oparciu o deklarację i subiektywną ocenę respondenta.

Zakłada się, że osoby dorosłe powinny udzielić odpowiedzi na pytania samodzielnie, natomiast w imieniu osób małoletnich powinni odpowiadać rodzice lub opiekunowie. Dopuszcza się także możliwość udzielenia odpowiedzi w imieniu osób wspólnie zamieszkujących (w tym nieobecnych) przez reprezentanta mieszkania – wybraną osobę dorosłą. Osoba ta powinna ustalić skład osobowy mieszkania, określić relacje rodzinne pomiędzy osobami, podać informacje o mieszkaniu i wszystkich osobach zamieszkających oraz udzielić odpowiedzi na pytania zawarte w kwestionariuszu mieszkaniowym i osobowym. W przypadku osób, które mieszkają samotnie i nie będą mogły przeprowadzić spisu samodzielnie możliwe jest również poproszenie najbliższego członka rodziny lub opiekuna o pomoc w realizacji obowiązku spisowego.

Zdajemy sobie sprawę, że mimo podejmowanych licznych działań na rzecz ułatwienia lub umożliwienia osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym z niepełnosprawnościami, dokonania spisu, nadal mogą wystąpić okoliczności, które wpłyną na niewypełnienie przez nich obowiązku spisowego. Osoby te mogą liczyć na wyrozumiałość służb statystyki publicznej i gwarancję, że do każdego przypadku podejmiemy indywidualnie i uwzględnimy wszelkie okoliczności, które miały wpływ na wystąpienie danej sytuacji.

Wyrażam nadzieję, że powyższe wyjaśnienia okażą się wyczerpujące.

Z poważaniem

/-/ Janusz Dygaszewicz

Zastępca Generalnego Komisarza Spisowego

Dyrektor Centralnego Biura Spisowego

(podpisano podpisem elektronicznym)